

PORTRET VAN EEN THEATERMAAKSTER EN HAAR PROJECT THE YOUTH OF 1948

“Onze geschiedenis is een opeenvolging van mirakels”

Noémi Schlosser studeerde in 2001 af aan de theaterafdeling van het Koninklijk Conservatorium in Antwerpen. In de Scheldestad geboren en getogen, is ze een theatermaker die met zichtbaar genoegen terugdenkt aan haar opleiding bij Dora van der Groen en Ivo van Hove. Ze was op de Vlaamse buis te zien in de bekende tv-serie Flikken, aan de zijde van Matthias Schoenaerts als haar liefde. Nu heeft ze haar culturele uitvalsbasis in Tel Aviv.

GUIDO JORIS

Schlosser startte een theatergezelschap dat naast Nederlandstalige voorstellingen ook Franse en Engelstalige producties brengt. Daarvoor reisde ze vaak naar New York. In Vlaanderen hielp ze bij het opstarten van een operagezelschap. Nu verblijft ze veelal in Israël, een locatiewissel die er kwam na contact met familie waarvan zij het bestaan zelfs niet vermoedde, maar die ze via het Holocaustmuseum in Jeruzalem op het spoor kwam. Die ‘nieuwe familie’ heeft haar na het overlijden van haar moeder omarmd, en vanaf dan is ze ook met elke productie die ze schreef naar Israël getrokken waar bij haar culturele thuislocatie Tel Aviv is. Toch blijft ze nog steeds Antwerpse en was ze actief bij de realisatie van het Joods cultuurfestival in 2009. Ook haalde ze de diasporatentoonstelling van fotograaf Frédéric Brenner uit New York naar Vlaanderen.

VLAAMSE KATER

Haar laatste grote productie in 2014, over mensen in oorlogssituaties,

een stuk waarin Russische en Jiddische humor de verhalen kleuren, werd bij ons geen al te groot succes. Dat is vooral omdat ze in de zomer van 2014 tijdens de oorlog tussen Israël en Hamas in Gaza, tegen de stroom in roeide. Dat werd haar door onze lokale ‘artistieke’ community niet in dank afgenomen. Zelfs haar eigen acteurs vielen haar af. Ze hield er een zware ‘Vlaamse’ kater aan over terwijl dezelfde voorstelling in Tel Aviv en New York bijzonder lovende kritieken oogstte.

DE LOGICA VAN HET GEWELD

Haar interesse voor oorlogssituaties verklaart ze door het belang om te weten wat er gebeurd is.

“Het gaat er altijd over dat iedereen eigen keuzes moet maken. Ofwel om volgzzaam te zijn ofwel om op te komen voor wat je denkt. Het theater is voor mij de aangewezen plek om bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen aan te kaarten. Het staat haaks op de praatcultuur waarin we leven. Maar ik maak geen keuzes voor mijn publiek, ik geef de op-

ties aan de hand van de karakters op het podium die zelf een keuze maken. En ook die veranderen soms van mening, waarmee je ziet hoe volatiel standpunten kunnen zijn. Ik werk in lagen, niet alleen met teksten die aan het denken appelleren maar ook met beelden en muziek die eerder een emotionele functie hebben. Emoties zijn belangrijk voor mensen om met een grotere openheid van geest een problematiek te benaderen.”

In al haar voorstellingen blijft die benadering doorspelen, ook in haar laatste productie, een komedie die in Israël in het Engels en in het Hebreeuws gespeeld wordt. Ook al wordt er wat afgelachen omwille van de gekke situaties op het podium, na de voorstelling komen de tongen los, het zindert na. Volgens Schlosser omdat de actrices rollen spelen waarin elke reflectie op het eigen standpunt of handelen ontbreekt. En daarmee levert ook deze komedie, haast automatisch commentaren van het publiek op.

Hoe zit het met haar eigen levenskeuze? “Er zijn veel vragen die opduiken: wil ik kinderen, ga ik mij vast in Israël vestigen en Alyah doen. Laat ik in Antwerpen alles achter? Ik wil niet in Israël gaan wonen om naar het strand te gaan, ik moet ook zeker weten dat ik er iets kan doen binnen mijn artistieke ambities, want ik moet kunnen groeien.”

THE YOUTH OF 1948

Dat is de naam van Schlossers nieuwste project waarmee ze de overstap van theatermaker naar documentairemaker waagt. Sinds November 2016 interviewt ze Israëlisch celebrity's, zoals de 100-jarige Ruth Dayan, Haim Guri, Amos Horev en Rafi Eitan, die Eichmann arresteerde, maar ook veel 'gewone' mensen. Al haar respondenten zijn 80, 90 en 100 jaar oud, want zij waren de Jeugd van 1948! Omdat deze mensen zo oud zijn, is het nu of nooit om deze documentaire te maken. De première is gepland voor de 70ste verjaardag van Israël in April 2018. Het

idee kwam bij haar op tijdens Yom HaShoah, toen ze bij een vriendin de verhalen van haar grootmoeder hoorde.

“De oma vertelde niet alleen over haar leven tijdens de Shoah maar ook haar wedervaren bij en na aankomst in Israël. Ze wist zoveel anekdotes te vertellen over de bitterzoete realiteit van jonge mensen die na WOII in Israël arriveerden. Bitter omdat het een keihard bestaan was, maar zoet omdat ze toch gelukkig waren, ook al bezaten ze werkelijk niets. Ze vertelde bijvoorbeeld dat de buurvrouw aan haar vroeg of haar moeder melk moest hebben, want de melkman was in de buurt. En de moeder liet weten dat het niet nodig was: “ik drink mijn koffie zwart”. Een leugen om haar de harde werkelijkheid te besparen dat haar moeder geen melk kon betalen. En de manier waarop ze dat nu zeventig jaar later vertelt, is grappig maar ook wrang. En al die verhalen kon ik onder een gemeenschappelijke noemer plaatsen omdat ze allemaal die bittere kant hadden. Als ze vroeg: “Wat zit die man nu de straat te veggen?”, kreeg ze te horen: hij is doofstom. Maar de man was een uit Duitsland afkomstige arts en hoegenaamd niet doofstom maar sprak nog geen Hebreeuws. Ik wilde iets doen met deze onbekende verhalen.

DAAR ZIT MUZIEK IN

“Aanvankelijk dacht ik erover om er een musical over te schrijven voor de 70ste verjaardag van Israël in 2018. Ik weet dat het in Israël moeilijk is om mensen naar het theater te krijgen maar de musical is echt een toegankelijk genre. Met dat idee in mijn hoofd, plaatste ik een bericht op Facebook met de vraag naar mensen die in Israël woonden in 1948. Ik werd overstelpt met reacties van kleinkinderen die hun opa of oma voorstelde. Ik legde contacten en begon mensen te interviewen en noteerde ijverig. Na twee gesprekken was ik zo onder de indruk en besefte ik onmiddellijk dat een musical nooit de ambiguïteit en reali-

teit van 1948 zou kunnen weergeven. De mensen interviewen en een historische en unieke documentaire creëren, hieraan moest ik de komende maanden van mijn leven spenderen. De *suburban jewish* jeugd, zowel in de VS als in Europa, kent de Klaagmuur en de hightech in Israël, maar er leeft bij mij toch de gedachte dat men alles wat in zo korte tijd werd verwezenlijkt, nogal *for granted* neemt. Je ziet nu immers een land dat zijn gelijke niet kent in het Midden-Oosten maar zestig jaar geleden moesten mensen er knokken voor hun voedselvoorziening. Als je nu gaat eten, krijg je een rijkelijk gevuld bord. Bij het ontstaan van de staat Israël moest iedereen alles met elkaar delen, zowel met de illegale immigranten als met de Joden die aankwamen vanuit de Arabische landen. In een paar jaar tijd verdubbelde het aantal zielen, niemand at een hele ajuin of een heel ei, alles werd gedeeld. Men beseft dat net zo min als men beseft hoe was om te overleven in de goelag of in de kampen. Het ontstaan en voortbestaan van Israël was geen vanzelfsprekendheid. Israël is veel verschuldigd aan deze mensen die hun jeugd hebben opgeofferd en daarbij al hun persoonlijke ambities aan de kant hebben geschoven omdat ze bezield waren met een hoger doel: een Joodse staat.

Een geschiedenisprof van de universiteit van Haifa legde me de strategie van Ben Gurion uit: een Joodse staat is alleen levensvatbaar als er ook een Joodse meerderheid is. Het verliezen van de oorlog in 1948 zou voor Israël het einde betekend hebben, maar ook een einde maken aan de Joodse aanwezigheid in de regio. Iedere Jood en iedere niet-Jood dient te weten dat deze generatie heeft geleefd en gevochten voor het leven van alle Joden na hen. Dat is een verhaal dat moet verteld worden."

BUITENGEWONE VERHALEN

"Er zijn verhalen van gewone mensen die blijk gaven van buitengewone moed en doorzettingsvermogen. Neem het verhaal van Ahuva

"Ik ben echt verliefd op alle mensen die ik geïnterviewd heb voor de openheid waarmee ze me te woord stonden en omdat het zulke sterke mensen zijn met uitzonderlijke belevenissen."

Meisels. Zij was zeven jaar toen de Britten een Jood opknoopten. Alle kinderen moesten binnenblijven en alle volwassenen zaten op straat, het was de eerste keer dat ze haar ouders zag huilen. Haar ouders hebben haar uitgelegd wat er gebeurd was en zij kreeg op dat moment als kind al het inzicht dat Joden een eigen onafhankelijke staat moesten verwerven. De kinderen groeiden natuurlijk ook in die tijdsgeslacht op en dat beheerste zelfs de spelletjes die ze onder elkaar speelden.

Ik interviewde Avi Primor, Israëlische ambassadeur bij de VN. Hij vertelde zeer gedetailleerd over zijn herinneringen als twaalfjarige jongen. Hoe hij naar de ondergrondse radio luisterde en droomde om zich bij de Lechi aan te sluiten (Nvdr de gewapende groep die tot doel had het Britse Mandaat te bestrijden, het meest bekende lid was de latere premier Yitzhak Shamir). Hij beschrijft beeldend hoe hij, de dag na de VN-verklaring niet naar school kon omdat de straten gevuld waren met dansende mensen. Toen hij nadien toch op school aankwam, waren ook de juffen aan het dansen. Ahuva Meisels was veertien toen ze onder de codenaam Ilana bij de Lechi aansloot. Bij haar rekrutering werd ze geblinddoekt en ondervraagd maar ze zag de schoenen van haar ondervragers en herkende de drager ervan later in haar school. Ze trouwde met iemand uit de ondergrondse beweging die daarop zijn codenaam veranderde in Ilan (dan waren zij Ilan en Ilana). Op hun trouwdag mochten er geen foto's gemaakt worden, dat zou te gevaarlijk zijn, zowel voor hen als voor de gasten aangezien ze allemaal Lechi waren en dus gezocht werden door de Britten. De volgende dag trok 'Ilana' haar trouwkleed terug aan en 'Ilan' zijn pak en hebben ze één trouwfoto bij de fotograaf laten maken. Die heeft ze nog steeds boven haar bed hangen.

Ik ontmoette Judith Glicksman: haar vader arriveerde als illegale immigrant in 1939 nadat hij vijf maanden in erbarmelijke omstandigheden op een boot verbleef samen met zeventien andere passagiers. Deze 15-jarige jongen hielp tijdens deze verschrikkelijke tocht een vrouw bevallen van een baby, een meisje. De Britten stuurden het schip telkens weer weg tot de kapitein zijn vaartuig opzettelijk liet stranden voor de kust van Ashkelon en het onmogelijk was om hen terug te sturen. Vijftig jaar later leert Judith op haar werk een veel jongere man kennen. Ze huwen. Pas daarna komt ze te weten dat hij de zoon is van de baby die aan boord van het schip geboren was. Haar man is de zoon van de baby die haar vader ter wereld bracht op die boot... De geschiedenis van de Joden zijn een aaneenschakeling van mirakels. Hoe Judith het te weten kwam, is ook al een wonder. Het zijn dit soort verhalen die zo hoopgevend zijn en die beslist in een documentaire thuishoren. Ik ben echt verliefd op alle mensen die ik geïnterviewd heb voor de openheid waarmee ze me te woord stonden en omdat het zulke sterke mensen zijn met uitzonderlijke belevenissen."

KRITIEK

Aan het eind van ons gesprek laat Schlosser - hoe kon het ook anders - weten dat ze voor haar project kritiek krijgt van linkse activisten in Israël die vinden dat ze ook Palestijnen moet aan het woord laten. Hoe gaat ze daarmee om? "Mijn documentaire focust op mensen en hun persoonlijke herinneringen, het is geen politiek pamflet, noch voor rechts noch voor links. Het is wat het is en wat de mensen die er in '48 waren mij vertellen. In de bezette gebieden ga ik niet interviewen, te gevaarlijk. Mocht iemand de Jeugd van 1948, een Palestijns narratief willen filmen, graag, misschien kunnen we ze samen vertonen. (Nvdr ngo-documentaires met het Palestijnse verhaal zijn niet te tellen) Maar ieder zijn werk en dat van mij is om de mensen te eren die de Joodse Staat hebben opgebouwd."

Meer informatie over het project *THE YOUTH OF 1948* kan je terugvinden op <https://www.jewcer.org/project/theyouthof1948project/> ■